

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

© 1998 Her hakkı mahfuzdur.
Yazı ve fotoğraflar kaynak
gösterilmeden kullanılamaz.

Yönetim

İSAM, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
Bağlarbaşı, Gümüşyolu caddesi 40 Üsküdar - 81200 İstanbul
Tel : (0 216) 474 08 50 (pbx) . Fax : (0 216) 474 08 74

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

İSLÂM

ANSİKLOPEDİSİ

CİLT 17

HAYAL - HİLÂFİYAT

İstanbul 1998

Sahibi

Türkiye Diyanet Vakfı

Başkan

Doç. Dr. Azmi ÖZCAN

Danışma Kurulu

Dr. Tayyar ALTIKULAÇ
Prof.Dr. Mustafa ÇAĞRICI
Prof.Dr. Hayreddin KARAMAN
Doç.Dr. Ahmet ÖZEL
Prof.Dr. Metin TUNCEL

Genel Sekreter

Süleyman N. AKÇEŞME

İNCELEME KURULU Prof.Dr. Bekir TOPALOĞLU (Başkan)
Prof.Dr. İsmail E. ERÜNSAL
Doç.Dr. Ahmet ÖZEL

İLİM KURULU Prof.Dr. Ömer Faruk AKÜN
Dr. Tayyar ALTIKULAÇ
Dr. Nihat AZAMAT
Prof.Dr. Mustafa ÇAĞRICI
Sargon ERDEM
Prof.Dr. Feridun EMECEN
Prof.Dr. Semavi EYİCE
Prof.Dr. Mustafa FAYDA
Prof.Dr. M. Yaşar KANDEMİR
Prof.Dr. Hayreddin KARAMAN
Prof.Dr. Mahmut KAYA
Prof.Dr. Abdülkerim ÖZAYDIN
Prof.Dr. Ahmet TOPALOĞLU
Prof.Dr. Metin TUNCEL
Prof.Dr. Mustafa UZUN

Madde Tesbit ve İç Kontrol Fuat GÜNEL
Kasım KIRBIYIK

TEKNİK REDAKSİYON SORUMLUSU Prof.Dr. Ahmet TOPALOĞLU

Sekreter Prof.Dr. Metin YURDAGÜR

İmlâ Dr. İsa KAYAALP
Doç.Dr. Muhammet YELTEN

Teknik Kontrol Doç.Dr. Hasan AKSOY
Y.Doç.Dr. Azmi BİLGİN

Bibliyografya İsmail ÖZBİLGİN
Dr. Recep USLU

İndeksleme Prof.Dr. Metin YURDAGÜR

Genel Sekreter Yardımcısı
Erdal İŞCAN

YAYIN MÜDÜRLÜĞÜ Ahmet YILMAZ (Müdür)

Dizgi Nedim GÜNEY (Şef)
Süleyman ÖZEL
Yılmaz SAMANCI

Tashih Hüseyin Hilmi KURTULMUŞ (Şef)
Mehmet GÜNYÜZLÜ
Osman SEVİM
Abdülkadir ŞENEL

Resimleme Enis KARAKAYA / M.A. (Şef)
Ahmet AKMAN
Doç.Dr. Hüsamettin AKSU
Doç.Dr. Nebi BOZKURT
Haluk KARGI / M.A.

Çizim Oğuz KALLEK

BİLGİ İŞLEM SORUMLUSU Prof.Dr. M. Saim YEPREM

Program Yardımcısı Abdülkadir HARMANCI

**KÜTÜPHANE ve
DOKÜMANTASYON SORUMLUSU** Prof.Dr. İsmail E. ERÜNSAL

**KÜTÜPHANE ve
DOKÜMANTASYON MÜDÜRLÜĞÜ** Fatih ÇARDAKLI (Müdür Vekili)

Kütüphane Recep YILMAZ (Şef)
Ender BOZTÜRK
Mehmet EĞİLMEZ
Nâgihan GÜMÜŞ
Abdurrahman M. HACİİSMAİLOĞLU
Hüseyin KARAER
Salih SANDAL
Nedret TOPÇU
Çetin TÜYLÜ
Coşkun YILDIRIMTÜRK
Mehmet YILMAZ
Ali Yücel YÜRÜK

Satın Alma Cemil Cahit CAN (Şef)
Ekrem ARSLAN

Sürelî Yayınlar ve Mübâdele Selahattin ÖZTÜRK (Şef)
Ş. Bilâl ÇAVUŞOĞLU
Ali SAVRAN

Dokümantasyon M. Birol ÜLKER (Şef)
Şevki BAYKUŞ
Cemal TOKSOY

Tezler Fatih ÇARDAKLI (Şef)
Sema DOĞAN

SİPARİŞ ve TAKİP MÜDÜRLÜĞÜ Sabahattin YENİCE (Müdür Vekili)
Levent AKÇALAR
Metin ALTINOK
Meliha ÇETİNÖZ
Sebile DEMİRAY
Mustafa DURSUN
Aysel ENGİN
Ş. Memduh GÜZELER

MUHASEBE MÜDÜRLÜĞÜ Erdal İŞCAN (Müdür)
A. Savaş DEMİRAY (Şef)
Atalay ALPTEKİ
Bilal SALMAN
Mehmet ŞEVİK
Sema TEKİN

**PERSONEL ve
İDARİ İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ** Yakup KAHRAMAN (Müdür)
M. Hanefi DİLMAÇ (Şef)
Halit ÖZÇELİK (Şef)

DAĞITIM ve PAZARLAMA DİVANTAŞ
Yılmaz AYDOĞDU (Genel Müdür)
Yüksel DUTGUN (Malî ve İdarî İşler Müdürü)
Sezayi ALTUN (Pazarlama ve Satış Müdürü)
Abdurrahman TAŞKALE (Satın Alma ve Teknik İşler Müdürü)

MERKEZ İLİM ve REDAKSİYON KURULLARI ÜYELERİ

Cemil AKPINAR (İlimler Tarihi)	Y.Doç.Dr. Azmi BİLGİN (Türk Dili ve Edebiyatı)	Prof.Dr. Mustafa FAYDA (İslâm Tarihi ve Medeniyeti)
Doç.Dr. Hasan AKSOY (Türk Dili ve Edebiyatı)	Dr. Abdülhamit BİRİŞİK (Tefsir)	Prof.Dr. Ethem Ruhi FİĞLALİ (Kelâm ve Mezhepler Tarihi)
Prof.Dr. Ömer Faruk AKÜN (Türk Dili ve Edebiyatı)	Doç.Dr. İdris BOSTAN (İslâm Ülkeleri Coğrafyası)	Dr. Hilâl GÖRGÜN (İslâm Tarihi ve Medeniyeti)
Doç.Dr. Ali AKYILDIZ (Türk Tarihi Medeniyeti)	Doç.Dr. Nebi BOZKURT (İslâm Tarihi ve Medeniyeti)	Dr. Tahsin GÖRGÜN (Fıkıh)
Nurettin ALBAYRAK (Türk Dili ve Edebiyatı)	Dr. Ş. Tufan BUZPINAR (Türk Tarihi ve Medeniyeti, İslâm Tarihi ve Medeniyeti)	Fuat GÜNEL (Dinler Tarihi)
Dr. Tayyar ALTIKULAÇ (Tefsir)	Prof.Dr. Mustafa ÇAĞRICI (İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)	Prof.Dr. Yusuf HALAÇOĞLU (Türk Tarihi ve Medeniyeti)
Y.Doç.Dr. Mustafa ALTUNDAĞ (Tefsir)	Doç.Dr. İlyas ÇELEBİ (Kelâm ve Mezhepler Tarihi)	Prof.Dr. Ömer Faruk HARMAN (Dinler Tarihi)
Dr. Harun ANAY (İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)	Dr. Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU (İslâm Sanatları / Mimari)	Dr. İbrahim HATİPOĞLU (Hadis)
Dr. Muhammed ARUÇI (Kelâm ve Mezhepler Tarihi)	Y.Doç.Dr. Kürşat DEMİRCİ (Dinler Tarihi)	Prof.Dr. Ekmeleddin İHSANOĞLU (İlimler Tarihi)
Prof.Dr. M. Akif AYDIN (Fıkıh)	Prof. Dr. İbrâhim Dakûki (Müteferrik)	Prof.Dr. Mehmet İPŞİRLİ (Türk Tarihi ve Medeniyeti)
Doç.Dr. Halis AYHAN (İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)	Doç.Dr. İsmail DURMUŞ (Arap Dili ve Edebiyatı)	Âlim KAHRAMAN (Türk Dili ve Edebiyatı)
Beşir AYVAZOĞLU (Türk Dili ve Edebiyatı)	Prof.Dr. Feridun EMECEN (Türk Tarihi ve Medeniyeti)	Dr. Cengiz KALLEK (Fıkıh)
Dr. Nihat AZAMAT (Tasavvuf)	Sargon ERDEM (İslâm Sanatları / Müteferrik)	Prof.Dr. M. Yaşar KANDEMİR (Hadis)
Prof.Dr. Ali BARDAKOĞLU (Fıkıh)	Y.Doç.Dr. Muhammed EROĞLU (Tefsir)	Prof.Dr. Mustafa KARA (Tasavvuf)
Y.Doç.Dr. Adil BEBEK (Kelâm ve Mezhepler Tarihi)	Dr. Mustafa ERTÜRK (Hadis)	Enis KARAKAYA (M.A.) (İslâm Sanatları / Mimari)
Doç.Dr. Mustafa L. BİLGE (İslâm Ülkeleri Coğrafyası)	Prof.Dr. İsmail E. ERÜNSAL (Türk Dili ve Edebiyatı)	Prof.Dr. Hayreddin KARAMAN (Fıkıh)
	Prof.Dr. Semavi EYİCE (İslâm Sanatları / Mimari)	Dr. Ahmet KAVAS (İslâm Ülkeleri Coğrafyası)

Prof.Dr. Mahmut KAYA
(İlimler Tarihi,
İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)

Dr. İsa KAYAALP
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Doç.Dr. Hulûsi KILIÇ
(Arap Dili ve Edebiyatı)

Kasım KIRBIYIK
(İlimler Tarihi)

Doç.Dr. Ferhat KOCA
(Fıkıh)

Dr. Ali KÖSE
(İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)

Rıza KURTULUŞ
(İslâm Ülkeleri Coğrafyası,
Fars Dili ve Edebiyatı)

Prof.Dr. Günay KUT
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Doç.Dr. İlhan KUTLUER
(İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)

Prof.Dr. Cevdet KÜÇÜK
(Türk Tarihi ve Medeniyeti)

Prof.Dr. M. Orhan OKAY
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Dr. Reşat ÖNGÖREN
(Tasavvuf)

Prof.Dr. Mustafa ÖZ
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Prof.Dr. Abdülkerim ÖZAYDIN
(İslâm Tarihi ve Medeniyeti)

Prof.Dr. Abdülkadir ÖZCAN
(Türk Tarihi ve Medeniyeti)

Doç.Dr. Azmi ÖZCAN
(Türk Tarihi ve Medeniyeti,
İslâm Tarihi ve Medeniyeti)

Y.Doç.Dr. Nuri ÖZCAN
(İslâm Sanatları / Mûsiki)

Doç.Dr. Ahmet ÖZEL
(Fıkıh)

Dr. Şükrü ÖZEN
(Fıkıh)

Dr. M. Sait ÖZERVARLI
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Doç.Dr. İskender PALA
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Dr. Mehmet Ali SARI
(Tefsir)

Doç.Dr. Muhittin SERİN
(İslâm Sanatları / Hat)

Dr. Mustafa SİNANOĞLU
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Abdülkadir ŞENEL
(Hadis)

Prof.Dr. Ahmet TOPALOĞLU
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Dr. Aydın TOPALOĞLU
(İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)

Prof.Dr. Bekir TOPALOĞLU
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Doç.Dr. Tevfik Rüştü TOPUZOĞLU
(Arap Dili ve Edebiyatı)

Prof.Dr. Metin TUNCEL
(İslâm Ülkeleri Coğrafyası)

Y.Doç.Dr. Zülfikar TÜCCAR
(Arap Dili ve Edebiyatı)

Doç.Dr. Abdullah UÇMAN
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Prof.Dr. Süleyman ULUDAĞ
(Tasavvuf)

Dr. Recep USLU
(İslâm Tarihi ve Medeniyeti)

Dr. Mazlum UYAR
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Prof.Dr. Mustafa UZUN
(Türk Dili ve Edebiyatı)

Dr. İlyas ÜZÜM
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Dr. Kâmil YAŞAROĞLU
(Fıkıh)

Prof.Dr. Yusuf Şevki YAVUZ
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Dr. Mustafa YAYLA
(Fıkıh)

Prof.Dr. Tahsin YAZICI
(Fars Dili ve Edebiyatı)

Dr. Ali Murat YEL
(İslâm Düşüncesi ve Ahlâk)

Prof.Dr. M. Saim YEPREM
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Prof.Dr. Metin YURDAGÜR
(Kelâm ve Mezhepler Tarihi)

Dr. Ahmet YÜCEL
(Hadis)